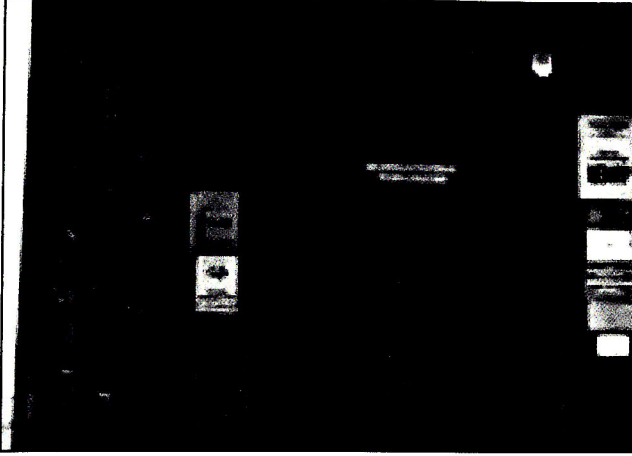

SƏN VƏ SİZ...

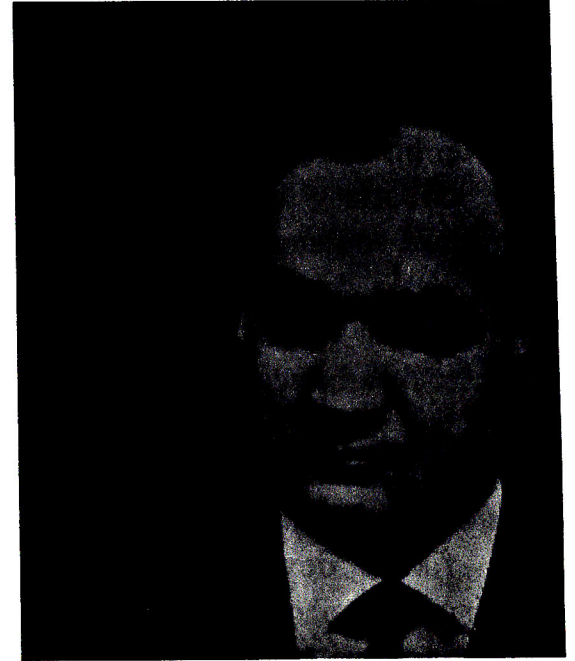
Mən zamanı tənqə gətirdim,
Rahatlığı apardım bir küncə...
Evin qapısına əlim də çatmır
Dünyanın üzünə tamam bağlayam...
Görən tale hardan gəlib, hara gedəsi?
Bu dünyanın xeyri nəymiş, şəri nə?
Mən karvandan ayrı düşdüm...
Nəfəsim gedib-gəlsə də, ürəyimdə yüz ağrı,
Əlimdə zınqrov, gözətçiyəm, nola yatmayam
Məni bütün qəlbiylə, cismiylə
sevən varsa – o da özüməm.
Qeyrilərdən üz döndərdim
Doğmalardan doğma – yenə özüməm...
Aşıqlərin gözündə məhrəm olmasam belə,
Öz gözümdə özümə aşiq olan elə özüməm...

Nizami Gəncəvi

Yaşar Rzayev - 80

O İLLƏRİN HAVASI...

V.Əlixanlı - *Yaşar müəllim, maşallah, ömrünüzün səksəninci ilini başa vurursuz. Bu illər ərzində çox şeylər gördünüz, elə Allah rızasıyan sizin yaşa yetməkdə olan yaşadlarınız ola biləsi hər birimiz haqqında eyni sözü demək də olar, deməmək də... Çünki siz çoxundan fərqli olaraq həyatın, necə deyərlər hər şəklini görmüsüz... üzünüzdə demək olmasın, tələbə skamyasından başlamış, ta iri bir rayonun rəhbərliyinə qədər tutduğunuz hər bir vəzifəyə sizi layiq sayıblar və o torpağın havası ilə alnı açıq, gözü kölgəsiz, köksünüz dolu nəfəs almırsınız... Yaşar müəllim, biz bir-birimizi hələ tələbəlik illərindən tanıyırdıq. Onda ki siz, məndən 2-3 kurs irəlidaydız, ondakı sizin hekayələriniz jurnalda-qəzetdə çap olunurdu...*

Y.Rzayev – Ötəri də olsa 60-cı illəri xatırladı... birdən-birə ürəyimdən keçdi ki, o illəri həqiqətən yada salmağa dəyər.

Görünür ömrümüzün sonunadək elə o hava ilə nəfəs alıb yaşayacağıq. Yaşımızın bütün çağlarında, işlədiyimiz bütün sahələrdə, qələmə aldığımız bütün yazılarda, qoşulduğumuz bütün mübarizələrdə, insanlarla bütün münasibətlərdə o hava ilə nəfəs almışıq. Söhbət ötən əsrin 60-cı illərindən, o illərin yeni ab-havası ilə formalaşan yeni nəsildən, əli qələmli dostlardan-tanışlardan gedir. Deyim ki, o hava bir nostalji deyil, həmişə içimdə yaşayan bir hissdır, duyğudur.

Əlbəttə ki... Altmışıncı illərdə, mühitdəki canlanmanın və yeniləşmənin həm şahidi, həm də iştirakçısı idim. Bu gün haqqında danışılan “altmışıncılar” hərəkatı da həmin illərdə baş alıb üzü bəri gəldi... Azərbaycan ədəbiyyatına «altmışıncılar» nəslinin gəlişi, heç şübhəsiz, 60-80-ci illərin çox mühüm hadisəsidir. “Altmışıncılar” Azərbaycan ədəbiyyatında, artıq ümumən etiraf olunduğu kimi, həqiqətən əsaslı iş görmüş, yalnız ədəbi-bədii fikrin deyil, bütövlükdə milli-ictimai təfəkkürün yeniləşməsinə əhəmiyyətli təsir göstərmişlər. Bu nəslin bir çox nümayəndələri təkcə bədii yaradıcılıqla deyil, həm də bilavasitə Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi, ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizənin fəal iştirakçıları olmuşlar... Hələ o illərdə “altmışıncılar” öz sözlərini cəsarətlə deyirdilər,

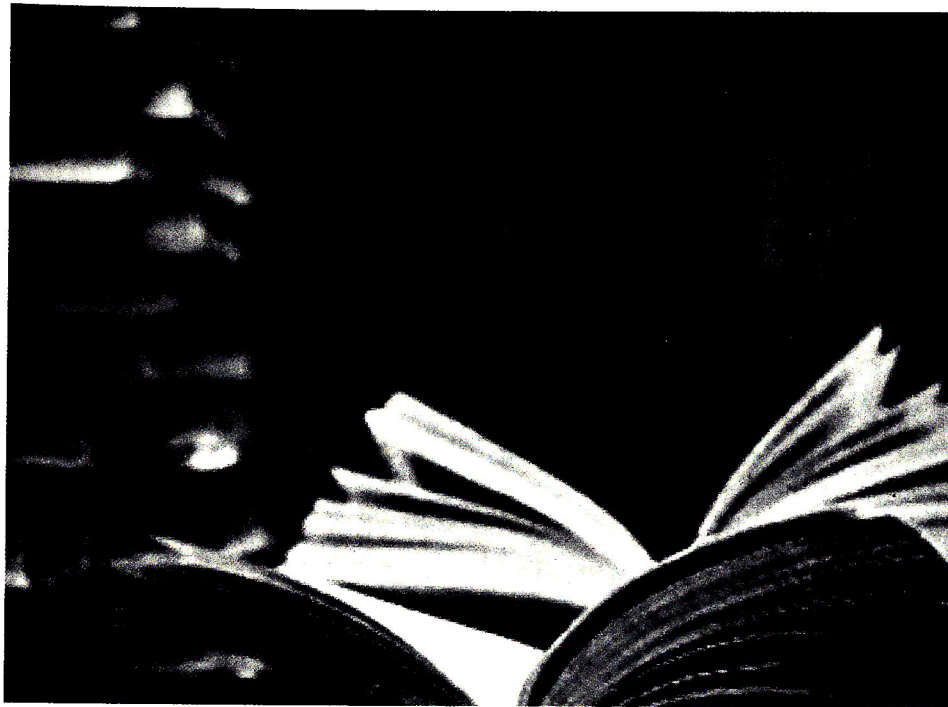
adamlara mübarizlik, inam hissi təlqin edirdilər, haqqında bu gün geniş və qorxusuz-hürküsüz danışdığımız, indi cəmiyyətimizdə bərqərar olan demokratiyanın ilk cüvətilərini göyərdirdilər...

– Nədənsə «altmışıncılar» deyəndə, gümana çox vaxt qələm əhli, söz adamı gəlir. Bəlkə bu elə mənim gümanımdı...

– Yox, təkcə sizin gümanınız deyil. Bu günün özündə də bəzən “altmışıncılar” ilə altmışıncı illər ədəbiyyatını eyniləşdirirlər. Hətta bəzi elmi-tədqiqat işlərində də bu baxımdan yanlışlığa yol verilir. Əlbəttə, altmışıncı →

illər ədəbiyyatı daha geniş anlayışdır. Buraya otuz-əllinci illərdən yaradıcılıqla məşğul olan ədiblər də, altmışıncı illərdə yetişən yeni nəslin nümayəndələri də daxildir. Altmışıncı illərdə Mehdi Hüseyn də, Rəsul Rza da, Mirzə İbrahimov da, Süleyman Rüstəm də, Süleyman Rəhimov da, yaxud Bəxtiyar Vahabzadə, Nəbi Xəzri, İsmayıl Şıxlı, İsa Hüseynov, İmran Qasimov, Həsən Seyidbəyli də yazıb-

yaratmışlar. Altmışıncı illərin ab-havası onların da yaradıcılığında özünü göstərirdir. Lakin saydığım ədibləri təkcə “altmışıncılar” anlayışı birləşdirmir. “Altmışıncılar” həmin illərdə ədəbiyyata gəldilər, həmin illərin ab-havasında bişib bərkidilər; özlərindən əvvəlkiləri inkar etməsələr də. bir çox hallarda onların yaradıcılığına ağız büzmədilər, tənqidi yanaşdılar, sosialist realizmi çərçivəsindən demək olar ki, kənarda qaldılar, yeni düşüncə tərzi ilə əllərinə qələm alıb yeni estetik dəyərlərə qovuşdular, öz yazdıqlarında milli təəsübkeşliyi cəsarətlə önə çəktilər. O dövrdə Sabir adına, Lenin adına kitabxanalardakı ədəbiyyat dərnəkləri “altmışıncılar”ın yaradıcılıq laboratoriyasına çevrilmişdi. Bir

müddət Rəsul Rzanın rəhbərlik etdiyi ədəbi birlik, daha sonra isə onun baş redaktoru olduğu Azərbaycan Ensiklopediyasının redaksiyası da “altmışıncılar”ı birləşdirən bir məktəb oldu.

Altmışıncı illər Azərbaycan ədəbiyyatına Anar, Yusif Səmədoğlu. Əkrəm Əylisli, Elçin, Maqşud və Rüstəm İbrahimbəyovlar, Fərman Kərimzadə. İsi Məlikzadə kimi nasirləri, Əli Kərim, Vaqif Səmədoğlu. Fikrət Qoca. Fikrət Sadiq, Ələkbər Salahzadə, İsa İsmayilzadə, Musa Yaqub,

Məmməd İsmayıl kimi şairləri bəxş elədi. Əllinci illərin axırlarından yaradıcılığa gələn Məmməd Araz, Xəlil Rza. Cabir Novruz kimi istedadlar da “altmışıncılar”ın ön cərgəsində yer aldılar.

– *Bununla belə sonra, yetmişlərdə gələn ədəbi nəsil də mənca elə altmışıncıların nəfəsinə nəfəs verdi...*

– Bəli, haqlısız, sonrakı illərdə yeni nəsil gəldi. Çox istedadlı qələm sahiblərini tanıdıq. Haqlısız, onlar, əlbəttə, “altmışıncılar”a dəyər verirdilər və elə günü bu gün də... Bununla belə, sonra yaşanan dövrlərin, yəni 80-90-cı və sonrakı illərin ab-havası ilə altmışıncı illərin havası təbii ki, eyni deyil, fərqlər bəs qədərdir. Müstəqillik dövrünün

düşüncə tərz, ədəbi-bədii baxışları, estetik dəyərləri, fəlsəfəsi, ictimai-siyasi istiqamətləri əvvəlki dövrlərdən xeyli fərqlidir. Yeni nəsillərin şairləri intim duyğuları, həyata, dünyaya, təbiətə fəlsəfi baxışlarını – yüksək bədii vasitələrlə ifadə etməyi bacarırlar. Nasirlərimiz çox maraqlı roman və povestlər, hekayələr ortaya qoyurlar. Çox yaxşı! Sevindirici haldır! Amma subyektiv

qənaətimi də deyim: onlarla müəllifin çox gözəl şeirlərini oxuyuruq, amma sonradan ayırd edə bilmirsən – hansı şeirin müəllifi hansı şairdir. Sanki bütün bu şeirləri elə bil eyni müəllif yazıb. Yaxud nəsr əsərini ala. Maraqla oxuyursan. Süjeti, obrazları qaydasında. Dili, dialoqları, təhkiyəsi qaydasında. Darıxmıdan oxuyub qurtarırsan. Amma sonralar yadına düşürmü o əsər? Səndə o əsərin təsiri qalır mı, poetikası vardı mı ki? Yaxud, televiziya da ayrıl-ayrı tərəfindən yazılıb ortaya çıxarılan seriallar da beləcə. 100, bəzən hətta 200-300 seriyalı filmlər baş alıb gedir. Serial bitəndən az qala bir neçə gün sonra tamamilə yaddan şıxır, yada düşəndə də bircə daha görmək istəməzsən. Halbuki bir seriyadan ibarət bədii filmlər var ki, dönə-dönə baxmaqdan usanmazsan. Xatırlayıram ki,

əvvəllər telekanallarda göstərilən bir çox xarici teleseriallara (Braziliya, ABŞ, Türkiyə, İran və s.) tamaşaçılar aylarla, hətta bir neçə il maraqla baxırdılar. Və mənə belə gəlir ki, “Möhtəşəm yüz il”, “Həzrəti Yusif”, “Kölə İzaura”, “Tropikanka”, “Klon” və s. teleseriallara tamaşaçı təkrar baxmaqdan imtina etməzdi. Belə teleserialların bir çoxu

melodrama olsa da... Bu Molla Nəsrəddinin küləkli havada qovut yeməyinə oxşayır. Əlbəttə, orasını başa düşmək heç də çətin deyil ki, televiziyanın və teleserialın da öz spesifikliyi var və bu məsələdə tələbkarlığı bədii əsərlərlə bərabərləşdirmək bəlkə də düz deyil...

– *Yaşar müəllim, teleseriallar barədə gələn saylarımızın birində müzakirə açmaq fikrindəyik... “Suyunun suyu” olan bizim seriallarımız bizim tamaşaçını hara aparır və bu barədə azca da olsa fikirləşən varmı? Həmin müzakirədə siz də iştirak edə bilərsiniz... gəlin altmışıncı illərin havası ilə bir udum da nəfəs ala. O illər və bölgələrimizdəki ədəbi mühit... Daha doğrusu, sizə çox yaxın olan Lənkəran ədəbi mühiti...*

– Tale elə gətirdi ki, mən universiteti bitirdikdən sonra altmışıncı illərin ikinci yarısından rayonda yaşamağa başladım. Bir müddət rayon qəzetində işlədim. Həmin dövrdə respublikanın bölgələrində ədəbi birliklər yaradılmışdı və həmin birliklərin, o cümlədən Lənkəran ədəbi birliyindən də “altmışıncılar”ın sədası gəlirdi. Lənkəran ədəbi birliyindən Vaqif Hüseynov, Şəkər Aslan, Əlisa Nicat, Camal

13.01.1987

Yusifzadə, İltifat Saleh və digərləri sonradan respublikanın istedadlı qələm sahibləri kimi tanındılar. Ədəbi birliyimizdə də həmişə altmışıncı illərin ab-havasını yaşatmağa çalışırıdım. Düzdür, bir çox qələm dostlarım kimi ədəbi aləmdə öz sözümü lazımınca deyə bilməsəm də, şair demişkən “az-az uydurmuşam yeri gələndə”. Görünür, ədəbi yaradıcılığa çox məsuliyyətlə yanaşmağım, özümə qarşı çox tələbkar olmağım da əsas səbəblərdir. Haçansa bir müsahibəmdə dediyim kimi. “fikirləşirdim ki, bu sahəyə gəlirsənsə, ya doğrudan da, seçilən bir qələm sahibi olub, ədəbiyyata nəşə verməlisən, ya da orta

səviyyəli olmağın heç bir əhəmiyyəti yoxdur.

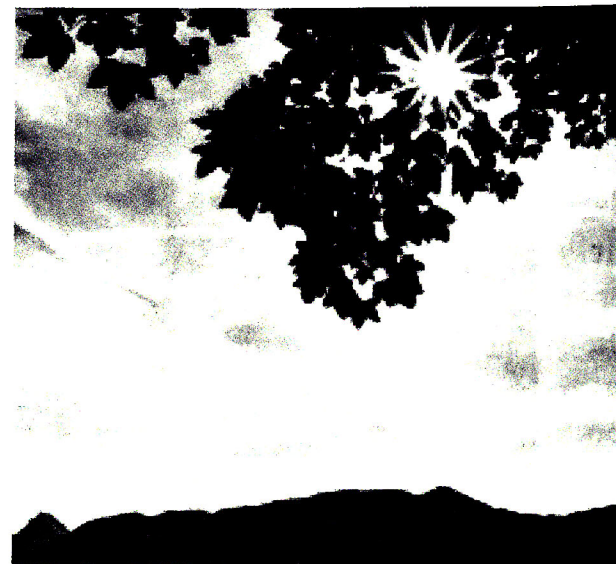
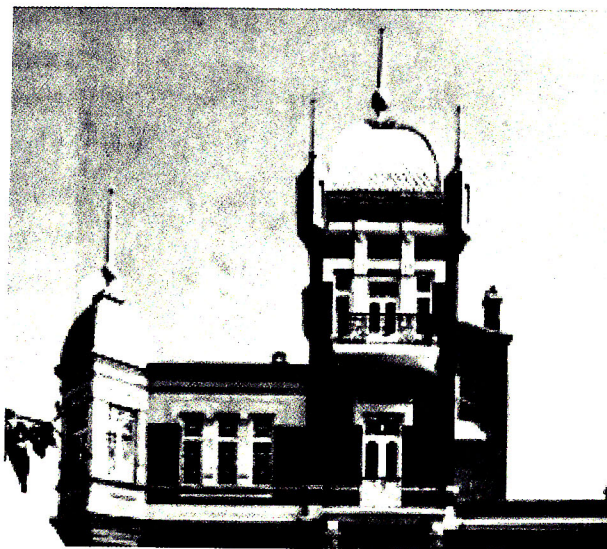
– Orasını bilirəm ki, çox tezliklə Yaşar Rzayev rayonun adlı-sanlı hörmət, nüfuz yiyəsi sayılan rəhbərlərindən biri oldu. Səhv etmirəmsə, yetmişinci illərin əvvəlləriydi... Bunu da taleyin bir hökmü saymaq olar. O vaxt adamı necə deyərlər, “qara qaşına, ala gözüne görə” yuxarı başa keçirtmirdilər...

Bununçün gərək aqlın, savadın, bacarığın və bölgədə hörmətin olaydı... Bu minvalla qələmi yerə qoyduz.. Başa düşürəm ki, müvəqqəti də olsa, ikisindən birini seçməliydim...

– Bəli, tale elə gətirdi ki, yetmişinci illərin əvvəlindən idarəetmə sahəsində işləməyə başladım və tədricən yaradıcı mühitdən aralı düşdüm. Mən belə hesab etmişəm ki, – bu gün də həmçinin, – fikir, ədəbi-fəlsəfi düşüncə adamlarının idarəetməyə gəlməsi cəmiyyət üçün faydalı olar. Həmin dövrdə bu sahədə də yeniləşməyə, fərqli düşüncə sahibi olan adamlara

ehtiyac vardı. Yəqin ki, həmin illərdə Lənkəranda ictimai fikrin təzələnməsində mənim də az-çox payım olub. Rayonda müxtəlif rəhbər vəzifələrdə çalışanda da həmçinin... 1993-cü ilin yayında Cənub bölgəsində

– Təbii ki, hər kəsin bu məsələyə öz fərqli münasibəti ola bilər. Bu yəni hər bir kəsin savadı, səviyyəsi, dünya görüşü, həyata baxışı, şəxsi keyfiyyətləri, düşüncə tərzini, amalı ilə bağlı olan məsələdir. Mənsə belə

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinə, ərazi bütövlünə zərbə vurmaq istəyən qondarma quruma qarşı müqavimət hərəkatının təşkilatçılarından biri kimi mübarizə aparanda da, Milli Məclisin deputatı olanda da, Ali məktəbdə dərs deyəndə də – o illərin havasında yaşamışam. Yenə də bir müsahibəmdə dediyim kimi, “əlbəttə, vəzifəyə gəlmək şərəfdir, məsuliyyətdir. Amma bu fikirdəyəm ki, vəzifədə işləmək heç də bəxtəvərlik deyil. Yəni sən yalnız öz ömrünü yaşamırsan, rəhbərlik etdiyən sahədəki, ərazidəki bütün insanların ömrünü də bu və ya digər dərəcədə yaşayırısan. Yəni, onlar üçün məsuliyyət daşıyırsan. Öz qayğıların bir yana, gəlişi gözəl söz xətrinə demirəm, onların hər birinin qayğısını çəkməyə borclusan.

– *Eləsə, bəs niyə vəzifədə olmaq könlünüzdən keçib? Görəsən vəzifə sahibi olan digərləri də belə fikirləşirmi?*

düşünmüşəm: – hər bir kəs hər hansı bir sahədə çalışırsa, daim irəli getməyə, özünü təsdiq etməyə çalışmalıdır; – əgər öz biliyinə, savadına, təşkilatçılıq bacarığına və bu keyfiyyətlərlə camaata fayda verə biləcəyinə əminsənsə, niyə mövqə sahibi olmaqdan boyun qaçırmağın ki? Əgər mənəviyyatın haqqa tapınmaq, haqqın qələbəsi uğrunda mübarizə ruhunda köklənibsə, bunun üçün hansısa bir səlahiyyət sahibi olmağın lazımdır, hətta vacibdir. “Ədalət! Ədalət!”, “Haqq! Haqq!” deyib, boğazdan yuxarı filosofluq etməkdənsə, konkret bir səlahiyyət, güc sahibi olub həmin ədaləti, haqqı qorumaq gərəkdir; – keçdiyən həyat yolu, apardığın mübarizələr, gördüyün işlər səni daim irəli aparmalı olduğu halda, niyə də yarıyolda saxlanılmağın, amma yaxşı tanıdığın bir çox oyunbazlar, layiq olmayanlar gəlib səni keçərək yuxarı pillələri zəbt etməlidir?; – həm də hansı siyasi

sistemin, hansı partiyanın nümayəndəsi olmağın fərqi yoxdur, hansı vəzifəni tutmusansa, bütün mənəviyyatınla, bütün bacarığınla insanlara xidmət etmək istəyirsənsə, həmin vəzifəni vicdanla, namusla, xalqına, elinə-obana sədaqətlə icra etməlisən.

– Bu yaşımızda çox eşitmişik və görmüşük ki, aşağıdan yuxarı qalxan çox adamları vəzifə büsbütün dəyişdirir, necə deyərlər, heç tanınması qalmır.

Çoxundan eşitmişəm ki, üzünü də demək olmasın, siz elələrdən olmamısınız... Sizin “Dünya mənim” adlı axırncı romanınız həm də elə bu haqda – insanın mənsəb, vəzifə xətrinə buqələmun kimi dəyişməyindən, “kreslo tutmaq” yolunda çox şeyi qurban verməyindən bəhs edir. Çox ciddi və çox da müasir əsərdir.

– Çox sağ olun ki, yazdığım romanı xatırladınız... Yerinə düşdü...

– Yüksək vəzifədə olduğunuz illərdə bir rəhbər kimi, əsas nəyə daha çox diqqət yetirirdiz? Güman edirəm ki, ən düzünü deyəcəksiz...

– Açığını deyim... rayona rəhbərlik etdiyim dövrlərdə vəzifəni ilk növbədə ziyalı mövqeyindən aparmağa çalışmışam. İnsanlara doğmalığ, yaxşılıq etmək – bu idi mənim əsas prinsipim... Camaat da bunu təsdiqləyər. Etdiyim hər yaxşılıqdan sonra rahatlıq tapmaq, hər bir kəsdə, ilk növbədə müsbət, işıqlı tərəfi görmək, insana inanmaq – bəlkə də qələm adamı olmağımdan irəli gəlirdi. Həm də Lənkəran üçün daha

çox işlər görmək, Azərbaycanın müstəqilliyinin, dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsinə mümkün qədər öz payımı vermək istəyi ilə öz vəzifəmi icra etməyə çalışmışam... Başa düşürəm, bəlkə də bu motivlər bir çox hallarda rəhbərlik “qanunları” ilə səsleşmirdi, çətinliklərin, kəm-kəsirin, nöqsanların aradan qaldırılmasında lazımcıca təsirli olmurdu. Başa düşürdüm ki, bəziləri bu motivləri düzgün anlamır. Rəhbərin zor göstərməməsini, “basıb-kəsməməsini”, “çalıb-çapmamasını” zəiflik hesab edənlər də vardı – həm yerlərdə, həm də yuxarı dairələrdə... Hər halda qəti əmin idim ki, şəxsi nümunə, ziyalı səviyyəsində görülən işlər, istərsə də deyilən sözlər, fikirlər, çağırışlar ətrafda, ailələrdə, ümumilikdə bütün rayonda sağlam

mühitin, xoş ovqatın, dövlətə və sabaha inamın, ziyalılıq ölçülərinin aparıcı istiqamət olması – insanlarla rəhbərliyin doğmalaşmasına, inam ab-havasının yaranmasına öz təsirini göstərir. Yerlərdə heç də bunu hamı düzgün anlamırdı. Bəs demə, yuxarılarda da bəziləri üçün bu istiqamət sərfəli deyilmiş. Amma, şəxsən mən öz prinsiplərimə, tutduğum yola görə peşiman deyiləm... Arxadan zərbələr

alsam da, inandığım bəzi kəslərin sonradan satqınlığını, namərdliyini, nankorluğunu görsəm də...

Bu yerdə ağırlı bir haşiyə də çıxım... Vəzifələr – məlumdur ki, gəldi-gedərdi. Elə belə də baxmışam. Amma sonrasını öz gücümə, potensialıma güvənmişəm. Yazmışam-pozmuşam. Elmlə məşğul olmuşam. Qarşımda sədd kimi dayanan bəzi çox böyük səlahiyyətliyələrin ucbatından, ...düzdür, sonralar – hər bir kəs öz cəzasını aldı, lakin gec idi... şəxsən mən haqsızlığın və ədalətsizliyin ağırlarını yaşasam da...

həyatda mənim üçün ən dəhşətli ağrı... – oğlumun vaxtsız, gözlənilməz ölümü oldu. Yerdə qalanları bu ağrının, bu dözülməz əzabın yanında boş şeydir. Yaşadığım ömrün ən ağır əzabı bu faciə oldu...

– Bir daha başınız sağ olsun...

– Bu gün biz “al-ver”, “basıb-kəsmək”, “yığıb-yığışdırmaq” meyilləri, bazar təfəkkürü ilə rəhbərlik edən bir çoxlarının acı taleyini görürük. Villalar, fermalar, torpaq sahələri, həm bizdə, həm də xaricdə şirkətlər və s. və i. a. Kabinetlərindəcə

qandallanırlar, məhkəmə qarşısına çıxarılırlar. Belələri başçılıq etdikləri rayonlarda, qurumlarda, mərkəzi orqanlarda ab-havanı, insanların bir-birinə münasibətlərini, şüurunu mənfi mənada dəyişirlər, dövlətə və dövlətçiliyə inamlara sarsıdıcı zərbə vururlar.

– Biz indi tamam başqa bir zamanda yaşayırıq. Ya mənə belə gəlir?

– Haqlısız, bayaq biz “altmıřını” illerin havasından danıřırdıq. Yaşadıđımız XXI əsrin havası isə başqadır. O illərdə dövlət müstəqilliyimizi hələ arzularımızda, düşüncələrimizdə becərib yetişdirirdik. Bu gün isə ona qovuşmuşuq. İndi dünyamız da, biz də nanotexnologiya, kosmos, internet, smartfon, pilotsuz uçuş aparatları... dövrünü yaşayırıq. Qızlar-qadınlar dizləri yırtıq cins şalvar geyir, ođlanlar saqqal saxlayır, orta yaşlı kişilər isə öz saqqalları ilə Məşədi İbada oxşayırlar... Həm də

maskalı – “yaşmaqlı” insanlar dövrünü yaşayırıq. Bu taclı virus – koronavirus deyilən gözəgörünməz COBİD-19 hardan yaxaladı insanlıđı? Bu ilahininmi, təbiətinmi hökmüydü, tibb elmindəki axtarırlarınmı səhviydi, yaxud maraqlı qüvvələrin gizli, məkrli məqsədlərinin nəticəsidir? Bu gümanların təsdiqi də, inkarı da hələ mümkün deyil. Bu “onlayn” münasibətləri ilə insanlıq hara gedib çıxacaq? Koronavirusun təhsilə, mədəniyyətə, iqtisadiyyata, insan münasibətlərinə, həyat tərzinə və s. və i. a. vurduđu ağır zərbələr, işsizlik sonrakı illərdə hansı problemləri yaradacaq? Hər halda bədbinliyə qapılmayaq, nikbin notlara üstünlük verək. İnsanlıq min illər

boyunca belə dəhşətli təhlükələrə çox düşər olub, amma özünü qoruya bilib. Necə deyərlər, həyat davam edir və edəcəkdir...

– *Həqiqətən çox mürəkkəb bir dövrdə yaşayırıq. Orası düzdür. Amma, Vətənimiz son bir ildə öz qəddini düzəltdi, otuz il davam edən möhnətə, haqsızlığa son qoyduq. Azərbaycan 44 gün ərzində iri hərflərlə tarix yazdı, dünyaya özünü bir daha tanıtmış oldu...*

– Bəli, otuz ildi torpaqlarımızın 20 faizi işğal olunmuşdu və haçansa işğala son qoyacağımıza inamını özümüzdə yaşatsaq belə, səbrimiz aşırılarsa da, ümidlər tükənməməydi. “Minsk qrupu” deyilən qurum da bizimlə oyun oynayırdı. İldə bir neçə dəfə gəlirdilər, məsələnin həlli üçün guya çox ciddi təkliflər hazırlayırdılar, İrəvanda erməniyə, Bakıda bizlərə vədlər verirdilər, hərdən təmas xəttinə, Qarabağ ərazisinə də baş çəkirdilər və yeyib-içib qayıdırdılar. Otuz ildi dözürdük. Artıq dünya da bu vəziyyətə öyrəşmişdi. Heç bu işğal dünyanın vecinə də deyildi. Bir çox ölkələr heç məsələnin mahiyyətini də bilmirdilər.

Bilənlər üçünsə belə vəziyyət sanki sərfəli idi, həmin ərazilərin düşməndə qalmasını məqsədəuyğun sayırdılar...Əlbəttə, xaçpərəst təəssübkeşliyi də istisna olunmur. Yalnız Dağlıq Qarabağın deyil, Azərbaycanın daha 7 rayonunun da işğal olunma fərqinə varmırdılar, BMT-nin 4 qətnaməsi otuz ilə yaxınıydı ki, kağız üzərində qalmışdı, heç bir dövlət bu qətnamələri

yada salmırdı, yaxud istəmirdi. Sanki BMT özü də qətnamələrinin həyata keçirilməsində maraqlı deyildi. Minsk qrupu da, bir çox dövlətlərin liderləri də, əksər siyasətçilər də dönə-dönə deyirdilər ki, məsələnin sülh yolundan başqa variantı yoxdur, guya Azərbaycan hərbi yolunu seçsə, ona böyük faciə yaradar və s. və i. a. O “sülh yolu” isə həll olunmurdu ki, olunmurdu. Beləliklə 30 il dözdük. Yeni nəsil isə bu vəziyyətə dözmədi. Torpaqlarımızın öz gücümüzlə qaytarılması tələb olunurdu. Bəlkə də 2016-cı ilin aprelində istədiyimiz uğuru qazanardıq. Üç günlük döyüş erməniləri ciddi sarsıtdı. Moskvaya yalvardılar və Rusiya üç günlük zəfər yürüşümüzü dayandırdı... 2020-ci ilin iyulunda isə Ermənistan yeni torpaqlar zəbt etmək həvəsi ilə Tovuzda sərhədi pozaraq

hücumla cəhd etdi. Layiqli cavablarını aldılar.

Sentyabrın 27-də Ali Baş Komandan – cənab Prezident qəti göstərişini verdi: HÜCUM! Həm də nə hücum! Düşməni sarılığını uddu, o belə hücum gözləmirdi, bu hücumun qarşısını almaq mümkün deyildi, bu ordunun qabağında dayanmaq olmurdu, bu əskərin, bu zabitin, bu generalın iradəsi, coşqusu yenilməz idi, bu xalqın otuz illik

səbri, dözümlü dəmir yumruğa çevrilib onun başını əzirdi! Bu qeyri-adi müharibə idi, XXI əsrin müharibəsiydi. Tanklar, toplar, raketlər bir yana, XXI əsr silahlarımız – pilotsuz uçuş aparatları qartımış yağını çarəsiz duruma saldı. Əskərlərimiz – qorxusuz-ürküsüz hücumla keçdi, düşmənin başını, Ali Baş Komandanın dediyi kimi, “dəmir yumruq”la əzdilər. Bu gənclərdə Vətən torpağını işğalçılardan xilas edəcəklərinə daxili inam, dönməz iradə, qələbə əzmi vardı! Onlar ölümdən qorxmurdular!

Cənab Prezident – Ali Baş Komandan həmin günlərdə özünün liderlik keyfiyyətlərini, qətiyyəti, hərbi və diplomatik məharətini göstərdi. Dünyanın hər yerindən tanınmış jurnalistlər, siyasi təhlilçilər Bakıya gəlirdi. —→

Onların arasında xoş niyyətlilər də vardı, bəd niyyətlilər də. Prezidentimiz səlis, tutarlı, məntiqli cavablar verirdi, bəd niyyətlilərin isə hücum, avantür xarakterli suallarını əsaslı və təmkinli cavabları ilə heçə çıxarırdı. Hər dəfə baxdıqca qürur duyurdum!

Bəli, 44 günə XXI əsrin bu qeyri-adi müharibəsini qələbə ilə başa vurduq. İşğalda olan 7 rayonumuzu da qaytardıq. Xüsusilə Şuşanın qaytarılması tariximizin və həyatımızın çox parlaq bir hadisəsidir! Bu qədim

Azərbaycan şəhəri doğma xalqına qovuşdu. Həm də necə?! İgidlərimiz doğma Şuşanı topsuz-tanksız, raketsiz-təyyarəsiz, necə deyərlər, dişləri – dırnaqları ilə, sərt qayaları dırmanaraq əlbəyaxa döyüslə aldılar. Bu əməliyyat dünya hərbi tarixində nadir hadisə hesab edilir. İstər bütünlüklə II Qarabağ müharibəsi, istərsə də Şuşanın azad edilməsi Azərbaycan tarixinin ən şərəfli səhifəsi kimi yadda qalacaq!

Şübhəsiz II Qarabağ müharibəsi haqqında cild-cild tarixi, bədii əsərlər yazılacaq, sənət nümunələri yaranacaq, filmlər çəkiləcək. Lakin həmin dövrdə yayılan iki foto-şəkil mənim heç vaxt yaddaşımdan silinməyəcək: Ana – şəhid

oğlunun tabutuna girib aparır... Və bir də gənc qadın şəhid ərinin tabutunu çiynlərinə alaraq mərdü-mərdanə addımlayır... Mənimçün bunlar dünyanın ən ağır görüntüləridir.

– Mənimçün o kadr unudulmazdır ki, Ali Baş Komandan öz həyat yoldaşı ilə ayaqqabılarını çıxarıb düşmənin dağıtdığı Ağdam məscidinə girirlər, salavat çevirib, üzlərini məscidin qəribsəmiş sütunlarına söykəyib dua oxuyurlar... Bu görsənti məni də, həyat yoldaşımı da elə kövrəltdi ki, gözümüzün yaşını saxlaya bilmədik... Halal olsun!

– Bəli, biz dünyaya bir daha göstərdik ki, necə millətmişik! Dözümümüz də var, səbrimiz də, aqlımız-zəkamız da, sivil düşüncəmiz də, gücümüz də, mübarizliyimiz də, haqq yolunda dönməzliyimiz də! VƏ TORPAĞIMIZI, ŞƏRƏFİMİZİ QORUMAQ ÜÇÜN XALQIMIZ TÜRKÜYNƏN, TALİŞIYNAN, LƏZGİSIYNƏN, DAĞ YƏHUDİSIYNƏN, BU TORPAQDA YAŞAYAN DİGƏR MİLLƏTLƏRLƏ BİR YUMRUQ - DƏMİR YUMRUQ OLMAĞA QADİRDİR! Həyat öz davamındadır, illər ötür, həyatımız da, dünyamız da sürətlə, xeyli dəyişməyindədir. Hər gələn yeni nəsil yeni mühitə, yeni ab-havaya qovuşur, —————>

həyatımıza – yaşayış tərzimizə, mübarizəmizə, məqsədlərimizə, ədəbiyyatımıza, mədəniyyətimizə, iqtisadi və hərbi gücümüzdə, dünyagörüşümüzdə yeniliklər gətirir. Belə də olmalıdır. Həzrət Əlinin buyurduğu kimi, bizim övladlarımız zəmanəyə daha yaxındırlar. Bütün olanları yaşamışıq və yaşayırıq. Amma mən həm də o illərin havasındaşam.

– Yaşar müəllim, Allaha şükür, səksəniniz tamam olub. O günlər olsun, yüzünüzdə varasız... Ta tələbəlikdən üzü bəri hekayələr, povestlər, romanlar yazmışız. Saysız-hesabsız məqalə və yazılarınız qəzet və jurnallarda çap olunub. Səhvimi, doğrumu hər halda mənim gəldiyim qənaət budur ki, nə ad-san, nə hörmət-izzət, hansı pillədə olursun, nə də vəzifə – yazı-pozunu, ucuzmu, ya bahalımi - hər hansı qələmin qüdrətini əvəz edə bilməz... Məsləhət olmasın, ya böyük çıxmasın, bəlkə qələmi itiləməyin vaxtı-vədəsi yetişib? Hər halda, mən sizin – yazıçı Yaşar Rzayevin qələmindən təzə yazılar gözləməkdəyəm... və buna bir oxucu kimi ixtiyarım çatır...

– Allah sağlıq eləsin... Dəyərli məsləhətə və səmimi söhbətə görə çox sağ olun...

– Sizə də təşəkkürlər...

